

Makalenin geliş tarihi: 13.11.2022
Makalenin kabul tarihi: 28.11.2022

ALMAN DEMOKRATİK CUMHURİYETİ EDEBİYATI
BAĞLAMINDA “YAZAR VE EDEBİYAT MÜZELERİ”

“AUTHORS AND LITERATURE MUSEUMS” IN THE CONTEXT
OF THE LITERATURE OF THE GERMAN DEMOCRATIC
REPUBLIC

Nihan DEMİRYAY*
Umut BALCI **

Özet

1949'dan 1989 yılına kadar süren 40 yıllık bir süreçte Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin edebiyatı çok çeşitlilik göstermiş, dönemin yazarları arkalarında farklı türlerde ve konularda kaleme alınmış pek çok eser bırakmışlardır. Bu eserlerde işlenen konular, yazarların ilgi çekici stilistik yaklaşımları ve en önemlisi bu yazarların dönemin kültür, sanat faaliyetlerine aktif katılımları onları dünyaca ünlü yazarlar haline getirmiştir. Bu yüzden bu çalışmada bu yazarların eser ve anılarını korumak ve gelecek nesillere aktarabilmek adına onlara yönelik yazar müze evi açılıp açılmadığını tespit etmek, açılmışsa bu müzelerin koleksiyon seçkilerini irdelemek, ayrıca müzeleri ziyaret eden konuklara sergi dışında etkinlik olanakları sunup sunmadıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Konuya yönelik veriler tarama yoluyla elde edilip doküman inceleme yöntemiyle içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda yazar müze evleri ile edebiyat müzelerinin önemine örneklerle vurgu yapılmış, bu müzelerin sayısının artırılması gerekçeleriyle birlikte önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alman Demokratik Cumhuriyeti, Edebiyat, Yazar müzeleri, Edebiyat müzeleri

Abstract

In the 40-year period from 1949 to 1989, the literature of the German Democratic Republic showed a great diversity, and the writers of the period left behind many works written in different genres and subjects. The subjects covered in these works, the interesting stylistic approaches of the authors and most importantly the active participation of these authors in the cultural and artistic activities of the period have made them world-famous authors. Therefore, the aim of this study is to determine whether an author's museum

---

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Bölümü, ndemiryay@hotmail.com

** Prof. Dr. Batman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, balci_u@yahoo.de

house has been opened for them in order to preserve the works and memories of these authors and to transfer them to future generations, if so, to examine the collection selections of these museums, and to reveal whether they offer activities other than exhibitions to the guests who visit the museums. The data on the subject was obtained by scanning and subjected to content analysis by document analysis method. As a result of the study, the importance of author's museum houses and literary museums was emphasized with examples, and it was proposed to increase the number of these museums.

Keywords: German Democratic Republic, Literature, Authors-Museum, Literature Museum

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya 1945 yılında Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmış, Doğu Almanya olarak da adlandırılan Alman Demokratik Cumhuriyeti (ADC, Alm. DDR) 1949 yılında Almanya Komünist Partisi önderliğinde Sovyet yönetim modeline geçmiştir. 1960 yılına kadar ülkeyi W. Pieck, 1971 yılına kadar W. Ulbricht ve 1989'a kadar da E. Honecker yönetmiştir (Zettl, 2009, 84). ADC sadece politik anlamda değil, kültür, sanat gibi neredeyse toplumsal her alanda Sovyet kültüründen etkilenmiş ve bu kültürün yansımalarını göstermiştir.

ADC yaklaşık 40 yıllık ömrü boyunca Alman Edebiyatı'nın en önemli ve dünyaca ünlü yazarlarının da edebiyat bağlamında aktif rol aldıkları bir ülke olmuştur. ADC'nin yazarları ülkede uzun süre zaman geçirmiş, dönemin kültür, sanat, edebiyat, politika gibi her türlü toplumsal dönüşümünü kaleme almışlardır. Federal Almanya'da yaşayan yazarlar gibi onlar da Nazi Almanya'sının baskı, sömürü, tehdit, işkence ve katliamlarını, dahası özgür bir Almanya hasretini eserlerinde farklı motiflerle işlemişlerdir (Detaylı bilgi için; Beutin, 1994; Aytaç, 2001; Zengin, 2011; Aydın, 2016; Özgü, 2017; Öztürk, 2018; Aydın vd. 2020). Eserleriyle gelecek nesillere tarihsel bilinç ve bilgi bırakan bu yazarlar unutulmamış, onların eser ve anılarını da gelecek nesillere aktarmak adına resmi ve özel kurumlar tarafından müzeler oluşturulmuştur. İlgili yazarların ağırlıklı olarak doğdukları veya belli bir süre yaşadıkları evler müzeye dönüştürülmüş, ayrıca orada bulunmasalar da sevildikleri bölgelerde onlar adına müzeler oluşturulmuştur.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle bu çalışmanın amacı ADC döneminde ülkede bulunmuş ve o dönemin edebiyatına dahil olan yazarlar adına oluşturulmuş müzeleri analiz etmek, dönemin yazarlarına edebiyat mirası bağlamında ne derece önem verildiğini belirlemek, ülkenin edebiyat müze kültürünü irdelemek, tespit edilen müzelerin içerik analizini yapmak ve son olarak edebiyat müzeleri bağlamında önerilerde bulunmaktır. Günümüz Almanya'sının tüm edebiyat müzelerini araştırmak çalışmanın kapsamını aşacağından dolayı, bu çalışmanın kapsamı dönemin ADC edebiyatı ve yazarları için oluşturulan müzeler ile sınırlandırılmıştır. Yöntem olarak da nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Yazılı veya elektronik belgelerin içerik analizine odaklanan (Wach, 2013) doküman analizinde bir konu ile ilgili anlam çıkarmak, bilgi üretmek ve anlayış oluşturmak temel çıkış noktasıdır (Corbin & Strauss, 2008, Akt. Kırıl, 2020, 173). Bu vesileyle çalışmada eski ADC'nin sınırları içinde kalan ve bu cumhuriyetin edebiyatına katkı sunan yazarlar için oluşturulan edebiyat müzeleri gerek web sayfalarında aktarılan bilgiler gerekse bu müzelere dair daha önce yayınlanmış bilimsel çalışma veya haberler tarama yöntemiyle elde edilmiş, elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş, analiz sonucunda ise tespit ve öneriler yapılmıştır.

2. EDEBİYAT MÜZELERİ

Kültür ve Turizm Bakanlığı müze kavramını *tarihi eserleri tespit eden, bilimsel yöntemlere açığa çıkararak, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sergileyen, eğitim programları aracılığıyla tarihi eserler konusunda halkı bilinçlendirerek toplumun kültür düzeyini yükseltmeyi amaçlayan eğitim, bilim ve sanat kurumlarıdır*¹ şeklinde tanımlamaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere bir müze herhangi bir konu ile ilgili objeleri toplamak, korumak ve sergilemek görevini üstlenen kurumlardır. Bu kurumlar resmi veya özel olabilmektedir. Sergilenen koleksiyonların içeriklerine göre müze türleri değişkenlik göstermektedir. Örneğin Arkeoloji Müzesi, Genel Müzeler, Sanat Müzeleri, Tarih Müzeleri, Etnografya Müzeleri, Doğa Tarihi Müzeleri, Jeoloji Müzeleri, Coğrafya Müzeleri, Doğa ve Çevre Müzeleri, Müzik Müzeleri, Sanayi Müzeleri, Askeri Müzeler, Endüstri Müzeleri, Denizcilik Müzeleri, Ekomüze, Resim Müzesi olmak üzere yaklaşık on altı müze çeşidi ve bunların kendi içlerindeki alt türleri söz konusudur (Bkz. Boyraz, 2013; Kervankıran, 2014; Akahmet, 2017).

Edebiyat turizminin² on alt türünden biri olan edebiyat müzeleri yukarıda dile getirilen sanat müzelerinin de alt türünü oluşturmaktadır. Genel edebiyat müzeleri veya yazar müzeleri şair ve yazarların daimi yaşam alanlarına dönüşmektedir. Müze işlevsel olduğu sürece ilgili yazarın hayatı, kullanmış olduğu kişisel eşyaları, eserleri, eserlerinin etki boyutu daima canlı kalmakta ve ziyaretçileri sanki yazar hala hayattaymışçasına aydınlatmaktadır. Bu durum ayrıca ziyaretçinin yazarın ruhunu da hissetmesini sağlamaktadır (Balci & Dilek, 2021, s. 29). Bu müzeler belli bir yazarın, yazar grubunun, edebi bir dönemin veya mantalitenin sergilendiği mekanlardır. Edebiyat müzeleri üç alt kategoriye ayrılmaktadır, bunlar;

1. Genel Edebiyat Müzeleri
2. Yazar Müzeleri
3. Kurgu Müzeler (Balci & Dilek, 2021, 30).

Genel edebiyat müzeleri, belli bir edebi dönem veya akımı, o dönemden kalan her türlü materyali veya belli bir yazar gurubunu sergileyen müzelerdir. Yazar müzeleri (Yazar müze evi, yazar müze kütüphanesi olarak da adlandırılmaktadır) sadece tek bir yazarın doğduğu, yaşadığı veya öldüğü evin müzeye dönüştürülmesiyle oluşturulan müzelerdir. Kısacası genel edebiyat müzelerinde birden fazla yazar veya dönem, yazar müzelerinde sadece bir yazar ve onun kişisel eşyaları sergilenmektedir. Bu iki müze dışında ayrıca kurmaca müzeler de vardır. Bu müzeler Masumiyet Müzesi'nde olduğu gibi, herhangi bir edebi eserden yola çıkarak kurgulanmış müzelerdir. Hababam Sınıfı Müzesi de bu kategoride değerlendirilen bir örnektir.

2.1. Türkiye ve Almanya'daki Edebiyat Müzelerine Genel Bakış

Balci ve Dilek (2021) yaptıkları araştırmada 2021 yılı itibariyle Türkiye'de on bir (11) adet genel edebiyat müzesi, otuz (30) adet yazar müze evi ve iki (2) adet kurmaca edebiyat müzesi tespit etmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye kırk üç (43) edebiyat müzesiyle temsil edilmektedir ki bu sayı edebiyat turizminin yeni yeni bilinmeye başladığı bir ülke için iyi kabul edilebilecek bir rakamdır. Almanya'da ise durum çok daha farklıdır. Köklü bir kültürel geçmişe ve edebi mirasa sahip

¹ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın <https://sgb.ktb.gov.tr/TR-130019/muze-nedir.html> resmi adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 14.10.2022

² Edebiyat turizmine dair detaylı bilgi için kaynak önerisi: Hankins, 1992, Barthel, 1996; Hoppen, Brown ve Fyall, 2014; Adıgüzel, 2017; Çevik, 2020 ve Balci & Dilek, 2021.

Almanya dünyanın en fazla edebiyat müzesi kuran ülkesidir. Balcı ve Dilek (2021, :90) tarafından oluşturulan Avrupa odaklı tabloyu bu bağlamda incelemekte fayda vardır.

Tablo 1: Avrupa'da Edebiyat Müzeleri (Balcı & Dilek, 2021, s. 90)

Ülke	Yazar Müze Evi	Genel Edebiyat Müzesi	Toplam
Almanya	261	68	329
Arnavutluk		1	1
Avusturya	58	13	71
Azerbaycan		3	3
Belarus	4		4
Belçika	12	6	18
Bosna Hersek		1	1
Bulgaristan	13	1	14
Çekya	12	2	14
Danimarka	7		7
Ermenistan	4	2	6
Estonya	10	2	12
Finlandiya	9	3	12
Fransa	166	7	173
Galler	8	1	9
Gürcistan	1	1	2
Hırvatistan	4	1	5
Hollanda	8	5	13
İngiltere	70	11	81
İrlanda	9	3	12
İskoçya	13	2	15
İspanya	25	2	27
İsrail		1	1
İsveç	7	5	12
İsviçre	35	5	40
İtalya	37	5	42
İzlanda	4	1	5
Kazakistan	2	1	3
Kırgızistan	1		1
Letonya	9	1	10
Lihtenştayn	1		1
Litvanya	55	9	64
Lüksemburg	1		1
Macaristan	9	1	10
Malta		2	2
Moldova	2		2
Norveç	9	2	11
Özbekistan		1	1
Polonya	18	4	22
Portekiz	19	2	21
Romanya	16	3	19
Rusya	21	3	24
San Marino		1	1
Sırbistan	4		4
Slovakya	9	4	13
Slovenya	18	1	19
Türkiye	30	11	41
Ukrayna	5	4	9
Yunanistan	8		8
Toplam	1010	201	1211

Tablodan da okunacağı üzere Almanya’da 261 yazar müze evi ile 68 genel edebiyat müzesi olmak üzere toplamda 329 adet edebiyat müzesi yer almaktadır. Almanya’yı 173 müzeyle Fransa takip etmektedir. Balcı ve Dilek’in aktardığına göre (ages, s. 93) Alman Müze Araştırmaları Enstitüsü’nün (IfM) 2018 yılı müze ziyaretçi raporunda, 6741 müzenin 4865 tanesinden veri toplandığı ifade edilmiş, bu verilere göre 2018 yılında 111.662.229 kişi Almanya’da müze ziyareti gerçekleştirmiştir. 5.660.677 kişi de müze ev ve sergilerini ziyaret etmiştir. Raporda müzeler, türlerine göre 9 alt kategoriye ayrılmış, doğrudan edebiyat müzeleri türü belirtilmese de sanat müzeleri kategorisindeki müzeler ziyaret edilme oranı toplam ziyaretçi sayısının %10,6’sı, kültür müzelerinin ziyaret edilme oranı ise %15,1 olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda, edebiyat müzeleri ve yazar müze evlerinin ziyaret edilme oranının azımsanmayacak seviyede olduğu ortaya çıkmaktadır.

3. ALMAN DEMOKRATİK CUMHURİYETİ VE EDEBİYAT MÜZELERİ

Alman Demokratik Cumhuriyeti edebiyatının dünyaca ünlü çok önemli temsilcileri söz konusudur. Bu yazarlar gerek politik gerekse sanatsal tavırlarıyla ön plana geçmiş, eserleri çok geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. Günümüz Almanya’sında bu yazarların eser ve anılarını yaşatmak ve ileriki nesillere aktarmak adına çeşitli edebiyat müzeleri açılmıştır. Bunlar genel edebiyat müzeleri ile yazar müzeleridir. Örneğin, aşağıdaki listede de görüleceği üzere ADC edebiyatı ve temsilcilerine yönelik 9 yazar müze evi ile 2 genel edebiyat müzesi tespit edilmiştir;

Yazar Müzeleri:

1. Sarah Kirsch-Gedenkstätte in Limlingerode
2. Reiner und Elisabeth Kunze-Hausmuseum
3. Brigitte Reimann Begegnungsstätte
4. Stefan Heym-Haus
5. Brecht-Weigel Museum Berlin
6. Brecht-Weigel Haus Buckow
7. Brechthaus Augsburg
8. Johannes R. Becher Kulturhaus
9. Erwin Strittmatter Hausmuseum

74

Genel Edebiyat Müzeleri:

1. Literaturhaus Leipzig
2. DDR-Museum

Yukarıdaki müzeler dışında ADC edebiyatı ve yazarlarının kısmen sergilenip tanıtıldığı pek çok müze tespit edilmiştir. Fakat bu müzeler doğrudan ADC edebiyatına yönelik değil de farklı temalarla oluşturulduklarından dolayı bu çalışmaya dahil edilmemişlerdir.

3.1. ADC Yazar Müzeleri

1935 yılında Limlingerode’de dünyaya gelen Sarah Kirsch 20. yy. Alman şiirinin en önemli temsilcilerinden biridir. Wolf Biermann’ın ADC tarafından vatandaşlıktan çıkarılmasına tepki gösteren Kirsch 1977 yılında Batı Berlin’e geçip yaşamını orada sürdürdü. Uzun süren Berlin serüveninden sonra doksanlı yılların ortalarında doğduğu yere, yani Limlingerode geri döndü. Burada edebiyat çevreleriyle tanışıp arkadaşlıklar kurdu (Cesentino, 1997; Röder Bolton, 1992). Kirsch’in arkadaşları önceleri bir rahip evini yazarın eserlerini sergilemek ve edebi etkinlikler düzenlemek için kullanmış, 1997 yılında ise Kirsch’in kendi evini resmi bir müze evine dönüştürmüşlerdir. Kirsch’in eserlerinin ve eşyalarının sergilendiği müze evinde her yıl Nisan ayında edebi etkinlikler düzenlenmekte, böylece

müzenin kültür ve edebiyat evi olarak sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Müze evde edebi etkinliklerin yanı sıra kentin sorunlarına yönelik toplantılar ve müzik aktiviteleri de yapılmaktadır. Reiner Kunze, Sarah Kirsch gibi ADC'nin önemli şairlerinden biri olup eserlerinden dolayı pek çok ödül almıştır. ADC'nin politikalarını eleştirdiğinden dolayı o da Kirsch gibi Batı Almanya'ya girmek durumunda kalmıştır. 2006 yılında eşi Elisabeth ile birlikte Reiner ve Elisabeth Kunze Derneğini (Reiner und Elisabeth Kunze-Stiftung) kurmuş, kendi yaşadıkları evi de müzeye dönüştürerek edebiyat ve sanat merkezi haline dönüştürmüşlerdir. Bu müze evde edebi yazarların kişisel eşyalarının yanı sıra edebi eserler, resimler, heykeller, dönemin önemli gazete ve dergileri sergilenmekte, böylece bu sergilerin ADC döneminin yaşayan belgeleri olması sağlanmaktadır. Bu müze evinin yazarlar tarafından kurulması önemlidir, çünkü bu yazarlar bu evle birlikte geleceğe kültürel ve edebi bir miras bırakmayı hedeflemişlerdir.³

Brigitte Reimann (1933-1973) 1960 yılında eşi Siegfried Pitschmann ile birlikte Hoyerswerda'ya taşınır ve 1968 yılına kadar burada yaşamıştır. Hoyerswerda Sanat Derneği (Hoyerswerdaer Kunstverein) tarafından 2005 yılında Brigitte-Reimann-Begegnungsstätte adıyla bir müze ev oluşturulmuş. Altmışlı yılların mobilyalarıyla döşenen evde yazarın ve onun eşi Siegfried Pitschmann'ın hayattayken kullandığı eşyaları sergilenmektedir. Dönemim edebi ve mimari kültürünü yansıtan çok kapsamlı bir koleksiyonun yanı sıra büyük bir kütüphane de evde yer almaktadır. Bu müze ev ayrıca eğitim mekanı olarak kullanılmakta, öğrencilerin edebi etkinliklerini ve çalışmalarını orada yapması teşvik edilmektedir⁴. ADC'nin öne çıkan yazarlarından biri de Chemnitz doğumlu Stefan Heym'dir (1913-2001). 2001 yılında hayatını kaybeden Heym adına Tietz'de belediye tarafından 2020'de Stefan-Heym Forum'u açılmıştır. Forumun açılışına Heym'in eşi de katılmıştır. Bu forum yaşayan ve yaşatan bir kütüphane şeklinde kurulmuş olup edebi etkinliklerin ve atölye çalışmalarının çok sık düzenlendiği bir mekandır. Stefan Heym'in eşi Inge Heym yazarın kişisel eşyalarını ve kitaplığını foruma hediye etmiştir⁵. Forumun adında müze kavramı geçmese de kuruluş amacı, düzenlenen etkinlikler ve Heym'in kitaplığının ve eşyalarının sergilenmesi bu mekana müze özelliği kazandırmıştır.

---

³ Bilgilere Reiner ve Elisabeth Derneğnin <https://www.reiner-kunze.com/#lebenslauf> sayfasından ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 03.11.2022

⁴ Bilgilere <https://brigittereimann.wordpress.com/die-begegnungsstatte/> sayfasından ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 02.11.2022

⁵ Bilgilere <https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/kultur/stefan-heyms-forum/index.html> adresinden ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 03.11.2022

⁶Bilgilere <https://www.augsburg.de/kultur/museen-galerien/brechthaus/> adresinden ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 07.11.2022.

Resim 1: Brigitte Reimann Literaturhaus. Kaynak: Juliane Fuchs

Sadece ADC'nin değil, bir bütün olarak Alman edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olan Bertold Brecht (1898-1956) sosyalist kimliği ve yazılarından dolayı Naziler döneminde Gestapo tarafından sürekli takip edilmiş, takipten kurtulmak için birçok ülke değiştirmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkesine, yani Doğu Almanya'ya dönen Brecht tiyatro metinleri, şiirler ve öyküler yazmıştır. Brecht ayrıca epik tiyatronun da kurucusudur (Andress, 1994; Balci, 2009; Zengin, 2011; Berg&Jeske, 2017).

Brecht için Almanya'da üç tane müze evi kurulmuştur. Bunların biri doğduğu yer olan Augsburg, diğerleri ise Buckow ve Berlin'dedir. Brecht'in 1956 yılında ölümünden sonra, eşi Weigel 1971'de ölene kadar Buckow'daki Brecht-Weigl Haus'ta yaşamaya devam etmiştir. Weigel'in ölümünden sonra mirasçılar demir villa olarak adlandırılan evi devlete satmış, Alman Kültür Bakanlığı ise burayı 1977'de müzeye dönüştürmüştür. Brecht 1952 yılında Buckower Elegien adlı şiirini burada yazmıştır (Bkz. Balci ve Dilek, 2021, s. 99). Evde Brecht ve Weigel'in kişisel eşyaları, epik tiyatro sahnelerinden çekilen fotoğraflar ve kullanılan kostümler sergilenmektedir. Çok büyük bir bahçe ve güzel bir göl manzarasına sahip olan ev ayrıca bir kültür merkezi olarak da kullanılmakta, orada birçok edebiyat ve sanat etkinliği düzenlenmektedir. İki tane de rehberi olan evde “Brecht Turları” başlıklı turistik tanıtımlar yapılmaktadır. Brecht'in Augsburg'daki doğduğu aile evi de (Brecht-Haus) müzeye dönüştürülmüş, ev Augsburg'un en çok turist çeken noktalarından biri haline gelmiştir. Evde Brecht'in annesinin orijinal yatak odası, Brecht'in eserleri gibi pek çok obje sergilenmektedir. Evde ayrıca kültürel etkinlikler de yapılmaktadır⁶.

Resim 1: Kaynak, <https://www.augsburg-tourismus.de/de/brecht>

Brecht için oluşturulan üçüncü müze ise Berlin'de "Brecht-Weigel Müzesi" adıyla kurulmuştur. Brecht'in Berlin'de yaşadığı dönemlerde kaldığı binanın birinci katında yer alan evde yazarın kişisel eşyaları, dört binden fazla kitap, büyük Brecht arşivi, Helena Weigel arşivi ve sanat akademisi arşivi yer almaktadır. Büyük bir odaya masa ve sandalyeler yerleştirilmiş, böylece edebiyat sohbetleri ve etkinlikler için güzel bir alan oluşturulmuştur. Bu müze Brecht'in sekseninci doğum gününde 10 Şubat 1978'de açılmıştır⁷.

Johannes R. Becher Kültür Evi'nin sahibi dönemin ünlü sanatçısı Erna J. Offeney idi. Offeney hayattayken ev kültür ve sanat buluşmalarının mekanı olarak kullanılıyordu. Offeney öldükten sonra evi kültür ve sanat merkezi olarak kullanılması koşuluyla yerel yönetimlere devretmiş, Falkensee yerel yönetimi ise evi Johannes R. Becher kültür evine dönüştürmüştür. Evde Falkensee'de faaliyet gösteren müzik, kültür, sanat ve edebiyat dernekleri sürekli olarak aktiviteler düzenlemekte, ev eskiden olduğu gibi günümüzde de Falkensee'nin kültür merkezi ve buluşma noktası olma özelliğini sürdürmektedir⁸. ADC döneminin önemli yazarlarından **Erwin Strittmatter**'in (1912-1994) evi ise Strittmatte ailesi tarafından özel olarak "Strattmatter Haus" adıyla müzeye dönüştürülmüş, ailenin kurduğu Strittmatter Derneği tarafından da finanse edilmiştir. Maklenburg'un Stechlin/Dollgov semtinde yer alan ev 2022 tarihi itibariyle ziyarete kapatılmıştır⁹.

⁷ Bilgilere <https://www.adk.de/de/archiv/museen/brecht-weigel-museum/index.htm> sayfasından ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 05.11.2022

⁸ Bilgilere <https://www.falkensee.de/verzeichnis/visitenkarte.php?mandat=66192> sayfasından ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 08.11.2022

⁹ Erwin Strittmatter Haus ile ilgili bilgiler <https://www.strittmatter-verein.de/startseite/strittmatter-haus-in-schulzenhof-2021/> sayfasından alınmıştır. Erişim Tarihi: 08.11.2022

3.2. ADC Genel Edebiyat Müzeleri

Bir önceki bölümde belli bir yazar için oluşturulan yazar müze evleri ele alınmıştı. Burada ise tek bir yazar değil, belli bir yazar gurubu veya belli bir dönem için oluşturulmuş müzeler ele alınmıştır. Yapılan detaylı tarama sonucunda ADC edebiyatını tüm yönleriyle sergileyen bir adet genel edebiyat müzesi (Literaturhaus Leipzig), sadece ADC edebiyatını değil de genel olarak o dönemin siyasi, kültürel, sanatsal ve toplumsal her türlü özelliğini yansıtan bir adet de genel müze (DDR-Museum) tespit edilmiştir.

Haus des Buches-Literaturhaus Leipzig (Kitap Evi-Leipzig Edebiyat Evi) ADC Kültür Bakanlığı'nın girişimleriyle kitap evi konseptiyle oluşturulmuş bir müze ve etkinlik alanıdır. Kültür Bakanlığı'nın amacı kitap tanıtımcılarını, kitap severleri, araştırmacıları ve kitaplara ilgi duyan herkesi kitap kokan bir mekanda bir araya getirmektir. 20 Mart 1996'da açılan kitap evinin kurulabilmesi için Bakanlık 42 milyon DM gibi neredeyse bir servet harcamıştır. Bu evde etkinlik salonları, sergi fuayesi, çok sayıda ofis ve kitap okumak için oluşturulmuş çok geniş bir alan mevcuttur.

Kuruluşundan 2019 yılına kadar kitap evinin mütevelli heyeti, Leipzig'de kitap ve okuma kültürünün tanıtımı için yaklaşık 4,5 milyon avro harcamıştır.

Edebiyat Evi, yıllık 10.000'den fazla ziyaretçiyle hem Leipzig'in hem de yabancı konukların ilgi odağı olmuş, edebiyat etkinlik merkezi olarak kendini kanıtlamıştır. Evde yıl boyunca her türlü edebi etkinlik yapılmakta, dünyanın en ünlü yazarları, hatta Nobel Edebiyat ödülünü alan yazar da burayı sıklıkla ziyaret etmektedir. Açıldığı 1996 yılından beri 260.000'den fazla konuk bu evi ziyaret etmiştir¹⁰.

Tek başına bir edebiyat müzesi olmasa da DDR-Museum ADC edebiyatına da yer ayırdığı için buraya dahil edilmiştir. Bu müzede ADC edebiyatının önde gelen yazarlarının eserlerinin ilk basım orijinaleri ve ulaşılabilen eşyaları sergilenmektedir. Ayrıca kültür, sanat etkinlikleri de düzenlenmektedir. Fakat yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu müze ADC döneminin her türlü spesifik özelliğini sergileyen bir yerdir¹¹.

¹⁰ Bilgilere müzenin resmi <https://www.literaturhaus-leipzig.de/> adresinden ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 04.11.2022

¹¹ Bilgilere müzenin resmi <https://www.ddr-museum.de/de> adresinden ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 04.11.2022

Resim 2: Kaynak: <https://www.ddd-museum.de/en>

4. SONUÇ

ADC döneminin edebiyatını besleyen dünyaca ünlü yazarlar vardır. Bunlar yaşadıkları dönemde edebiyat sohbet ve söyleşileri düzenlemiş, dönemin sosyo-kültürel ve politik özelliklerini içeren kaliteli eserler vermiş, böylece o döneme yönelik bir ayna tutmuşlardır. Bu yazarların eserlerinin ve anılarının korunması ve gelecek nesillere aktarılması kültür ve edebiyat açısından çok önemlidir. Bu yüzden resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşları bu yazarlara yönelik müze kurma yoluna gitmişlerdir. Yazarların kişisel eşyaları, eserleri ve edebiyata dair farklı objelerin sergilendiği bu edebiyat müzeleri hem ilgili yazarların anılarını yaşatmışlar hem de edebiyatseverler için önemli uğrak noktaları olmuşlardır. Çünkü bu müzeler sadece obje sergileme ile yetinmemiş, tersine her türlü kültür, sanat etkinliğine de yer vermişlerdir. Böylelikle bu noktalar ayrıca eğitim merkezi özelliği de kazanmışlardır.

Bu çalışma kapsamında ADC edebiyatının önde gelen temsilcilerinden Sarah Kirsch, Reiner Kunze, Stefan Heym, Bertold Brecht, Johannes R. Becher ve Erwin Strittmatter adına yazar müze evi kurulduğu tespit edilmiştir. Bunlar dışında ayrıca Literaturhaus Leipzig ve DDR-Museum olmak üzere iki genel edebiyat müzesinde ADC edebiyatının sergilenip tanıtıldığı gözlemlenmiştir. Bu müzelerin en önemli özellikleri, yukarıda da ifade edildiği üzere, sadece yazarların anılarını yaşatmakla yetinmemeleri, ayrıca her türlü sanatsal etkinliğe konuklarını dahil etmek, onları aydınlatmak ve atölye çalışmalarlarıyla onları aktif konuk haline getirmektedir. Bundan dolayı çok daha fazla yazara yönelik yazar müze evi kurulması, genel edebiyat müzelerinin her ile yayılmasının sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ferah Burgul (2017). Edebiyat Müzeleri ve Müzede Edebiyat Eğitimi. *Milli Eğitim*, (214), 85-104.
- Akmehmet, Kadriye Tezcan (2017). Yaşayan müze kavramı üzerine bir inceleme. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 1-16.
- Andress, Reinhard (1994). Neue Autobiographien von DDR Schriftstellern. Beiträge zur Aufarbeitung der DDR?, *GDR Bulletin*, 20(1).
- Aydın, Yıldız (2016). Doğu Alman Yazınında Göç ve Sürgün. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 27-32.
- Aydın, Yıldız & Bacaksız, Hayriye & Sevindik, Seher (2020). Demokratik Alman Cumhuriyeti Yazınında Cumhuriyet Kaçağı İzleği Üzerine: Jurek Becker, Reiner Kunze, Stefan Heym. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (65), 181-198.
- Aytaç, Gürsel (2001). *Yeni Alman Edebiyatı*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Balcı, Umut & Dilek, S. Emre (2021). *Edebiyat Turizmi. Kavramlar, Türler, Örnekler*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Balcı, Umut (2009). Kurzer Abriss der Deutschen Dramengeschichte unter Besonderer Berücksichtigung des Vormärztheaters und des Epischen Theaters. *Konya Selçuk University, The Journal of Institute of Social Sciences*, (22), 43-53.
- Barthel, Wolfgang (1996). *Probleme, Chancen und Grenzen des Literaturmuseums*. In: Barthel, Wolfgang (Hrsg.): *Literaturmuseum – Facetten, Visionen*. Kleist- Gedenk- und Forschungsstätte, 7 – 31.
- Berg, Günter & Jeske, Wolfgang (2017). *Bertolt Brecht*. Springer-Verlag.
- Beutin, Wolfgang (1994). *Deutsche Literaturgeschichte: Von den Anfängen bis zur Gegenwart*. Weimar: Metzler Verlag.
- Corbin, Juliet & Strauss, Anselm (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage
- Cosentino, Christine (1997). An Affair on Uncertain Ground: Sarah Kirsch's Poetry Volume Erlking's Daughter in the Context of Her Prose After the Wende. *Studies in 20th & 21st Century Literature*, 21(1), 9.
- Çevik, Samet (2020). Literary tourism as a field of research over the period 1997-2016. *European Journal of Tourism Research*, 24, 1-25.
- Hankins, Leslie (1992). Virginia Woolf, Literary Tourism and Cultural Site-Seeing. İçinde Mark Hussey ve Vara Neverow-Turk (Editörler), *Virginia Woolf Miscellanies. Proceedings of the First Annual Conference on Virginia Woolf* (ss.71-86), New York: Pace UP.
- Hoppen, Anne & Brown, Lorraine & Fyall, Alan (2014). Literary tourism: Opportunities and challenges for the marketing and branding of destinations? *Journal of Destination Marketing & Management*, 3(1), 37-47.
- Kervankıran, İsmail (2014). Dünyada Değişen Müze Algısı Ekseninde Türkiye'deki Müze Turizmine Bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(11), 345-369.
- Kıral, Bilgen (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Özgü, Melahat (2017). İkinci Dünya Savaşından Sonra Alman Edebiyatı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 20(1-2), 41-54.

- Öztürk, Ali Osman (2018). Sosyolojik Açıdan Yeni Çağ Alman Edebiyatı . *Anadolu University Journal of Education Faculty, Prof. Dr. Seyyare DUMAN (Special Issue)*, 189-191.
- Poyraz, Burak (2013). Müze Teknolojileri Ve Sergileme Farklılıkları. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 2(8), 113-128.
- Röder-Bolton, Gerlinde (1992). Sarah Kirsch. *PN Review*, 18(6), 61.
- Wach, Elise (2013). Learning about qualitative document analysis. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>. 24.04.20 tarihinde indirilmiştir
- Zengin, Dursun (2011). *Alman edebiyatı: 19. yüzyıldan günümüze kadar*. Ankara: Kurmay Yayınları
- Zettl, Erich (2009). *Geçmişten Günümüze Almanya. Alman Kültür ve Edebiyat Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Ali Osman Öztürk / Umut Balcı / Özlem Gencer, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları.

ONLINE KAYNAKLAR

- Brecht-Haus: <https://www.augsburg.de/kultur/museen-galerien/brechthaus/> Erişim Tarihi: 07.11.2022.
- Brecht-Weigel Museum: <https://www.adk.de/de/archiv/museen/brecht-weigel-museum/index.htm> Erişim Tarihi: 05.11.2022
- Brigitte-Reimann-Begegnungsstätte: <https://brigittereimann.wordpress.com/die-begegnungsstatte/> Erişim Tarihi: 02.11.2022
- DDR-Museum: <https://www.ddd-museum.de/de> Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Erwin Strittmatter Haus: <https://www.strittmatterverein.de/startseite/strittmatter-haus-in-schulzenhof-2021/> Erişim Tarihi: 08.11.2022
- Kulturhaus Johannes. R. Becher: <https://www.falkensee.de/verzeichnis/visitenkarte.php?mandat=66192> Erişim Tarihi: 08.11.2022
- Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://sgb.ktb.gov.tr/TR-130019/muze-nedir.html> Erişim Tarihi: 14.10.2022
- Literaturhaus Leipzig: <https://www.literaturhaus-leipzig.de/> Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Reiner ve Elisabeth Derneği: <https://www.reiner-kunze.com/#lebenslauf>. Erişim Tarihi: 03.11.2022
- Stefan Heym Forum: <https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/kultur/stefan-heyms-forum/index.html>. Erişim Tarihi: 03.11.2022